

Syrphideninventarisatie van het Heilooër bos

door

V. S. VAN DER GOOT

In mijn artikel van 1955 heb ik het ontstaan van het Heilooër bos reeds besproken. In het kort kan herhaald worden dat het een kunstmatig bos is, aangelegd bij een herenhuis van een Amsterdams koopman in de 17de eeuw. Men kan zich afvragen waarom een dergelijk kunstmatig bos nu een natuurmonument is. Dat is te begrijpen als we weten, dat de streek van Limmen tot iets ten noorden van Alkmaar oorspronkelijk een weggeërodeerde duinenrij is, die in oude tijden flink bebost was. De naam Heiloo = Heiligeloo duidt daarop, want een loo is een open plek in een bos. Die naam moet echter wel heel oud zijn, want de hogere, drogere gronden in het westen zijn al heel vroeg ontbost. De streek ten zuiden van Alkmaar is echter steeds een houtwallandschap gebleven met hier en daar stukjes bos. In de 16de eeuw vermeldt men b.v. nog een stuk bos bij het nu verdwenen Reguliersklooster. We mogen wel aannemen, dat een aantal bosdieren en bosplanten zich in de houtwalletjes e.d. kon handhaven en dat ze zich vervolgens vestigden in het Heilooër bos. Dat is de reden dat we daar b.v. schaafstro (*Equisetum hiemale*) vinden, dat elders in Noord-Holland ontbreekt en dat geen plant is die de mens ooit zou aanplanten. Tegenwoordig is het Heilooër bos het beste stukje bosmilieu geworden en hier kunnen de bossoorten, die nog zijn overgebleven zich het beste handhaven, ook al zullen ze elders in de streek wel eens gevonden kunnen worden, want houtwalletjes zijn er nog steeds en hier en daar is er een stuk bos. Schaafstro groeit b.v. ook in een houtwalletje tussen Heiloo en Alkmaar.

Bij het inventariseren van de Syrphiden doken enkele soorten op, die men elders in Noord-Holland niet of nauwelijks vindt en dat blijken dan bosdieren te zijn. Ik kan hier noemen *Heringia heringii*, *Cheilosia semifasciata*, *Brachyopa scutellaris* en *Melanostoma ambiguum*. Waarom *Heringia heringii* en *Melanostoma ambiguum* tot bossen beperkt zijn is me niet bekend, de laatste soort is maar op enkele vindplaatsen in Nederland gevonden. De larven van beide soorten leven ongetwijfeld van bladluizen. Van *Cheilosia semifasciata* leeft de larve in hemelsleutelbladeren (*Sedum purpurascens*). Van deze soort zijn slechts vier Nederlandse vindplaatsen bekend. De larven van *Brachyopa scutellaris* leven in sap, dat uit wonden van boomstammen druipt. Deze soort is dus zeer gevoelig voor een goed onderhoud van het bos, want dan pleegt men dergelijke stammen te kappen. Een *Brachyopa*-soort (waarschijnlijk *scutellaris*) is in de vorige eeuw bij Schoorl gevonden, maar dat is verder de enige vermelding uit Noord-Holland. Het aantal vindplaatsen in Nederland is beperkt en de soort is zeldzaam.

Het Heilooër bos is in de jaren 1949—1966 terdege onderzocht. In mijn verzameling bevond zich materiaal van 153 excursies, terwijl van 43 andere excursies nog volledige soortenlijstjes aanwezig waren. De verdeling van de excursies over de verschillende maanden is als volgt:

	IV	V	VI	VII	VIII	IX
1—10	0	26	12	11	8	6
11—20	11	15	14	6	8	6
20—31	10	19	14	7	18	5

Hoewel het Heilooër bos met zijn oppervlakte van 70 ha wel het best onderzochte stuk in Nederland zal zijn voor de Syrphiden mag men niet zeggen, dat alle soorten nu wel gevonden zullen zijn. Wel zijn natuurlijk de soorten bekend, die in aantal voorkomen. Het jaar 1965 b.v. was zeer gunstig voor de uitbreiding van de soortenlijst. Er werden toen liefst vijf soorten voor het eerst aangetroffen, namelijk *Triglyphus primus*, *Platychirus fulviventris*, *Syrphus lineola*, *Chrysotoxum festivum* en *Chrysotoxum vernale*. Over het algemeen werd de laatste jaren echter nog maar één soort aan de lijst toegevoegd, in 1966 geen enkele. Er zijn evenwel nog steeds een aantal soorten te verwachten. In het bosachtig terrein rond Heiloo werden b.v. nog *Cheilisia proxima*, *Syrphus umbellatarum* en *Eumerus strigatus* gevonden, alle op nog geen km afstand van het Heilooër bos. Verder zijn er poldersoorten, die af en toe het Heilooër bos komen binnenvliegen en hiervan zijn *Eurinomyia lineata* en *Platychirus manicatus* nog niet aangetroffen, al zullen ze er wel eens verdwalen. In de Alkmaarder Hout, enkele km ten noorden van het Heilooër bos, vliegt soms *Volucella pellucens*, waarvan de larven opgroeien in hommel- en wespennesten. Deze nesten zijn in het Heilooër bos zeer talrijk, zodat het zeer opmerkelijk mag heten, dat *V. pellucens* daar nooit gevonden werd. Enkele in het westen des lands vrijwel nooit gevonden soorten heb ik in het Heilooër bos wel gezien, maar niet kunnen vangen: *Leucozona lucorum* en *Zelima sylvarum*. Ik heb deze soorten niet op de lijst gezet. Tenslotte zijn er nog enkele kanshebbers, zoals *Syrphus grossulariae*, bekend uit het Amsterdamse bos (VELTMAN), *Pipizella varipes* (gezien aan de zuidkant van de Haarlemmermeer), *Eurinomyia lunulata* (in aantal bij Halfweg), *Pyrophæna rosarum* (veel in het Amsterdamse bos, VELTMAN), *Syrphus annulipes* (bij Castricum gevonden door VISSER) en *Eumerus tuberculatus* (Egmond-Binnen) om er enkele te noemen. Vondsten hiervan zullen wel toevalstreffers zijn, al mogen we niet uitsluiten dat zich in de toekomst een dier als *Syrphus grossulariae* zich nog eens in het Heilooër bos vestigt.

De onderstaande soortenlijst spreekt verder voor zichzelf als men bedenkt, dat er 251 Syrphidensoorten uit Nederland bekend zijn. De talrijkheid in het Heilooër bos is weergegeven door „algemeen” (in de vliegtijd steeds in aantal aan te treffen), „gewoon” (in de vliegtijd regelmatig in enkele exemplaren te vinden) en „verspreid” (enkele malen per seizoen te vinden). Van de minder voorkomende soorten is het verzamelde materiaal opgegeven. Met een sterretje zijn de soorten gemerkt, die m.i. een boscilieu nodig hebben of die een uitgesproken voorkeur vertonen voor dit biotoop.

SOORTENLIJST

* <i>Baccha elongata</i> Fabr., verspreid.	* <i>Ch. mutabilis</i> Fall., verspreid.
* <i>B. obscuripennis</i> Mg., verspreid.	* <i>Ch. pagana</i> Mg., algemeen.
* <i>Brachyopa scutellaris</i> Rob. Desv.,
1 ♀.	* <i>Ch. scutellata</i> Fall., 1 ♂, 1 ♀.
<i>Cheilisia albitarsis</i> Mg., gewoon.	* <i>Ch. semifasciata</i> Becker, verspreid.
* <i>Ch. bergenstammii</i> Becker, verspreid.	<i>Ch. vernalis</i> Fall., verspreid.
<i>Ch. fraterna</i> Mg., 1 ♂, 1 ♀.	<i>Chrysogaster hirtella</i> Loew, algemeen.
<i>Ch. grossa</i> Fall., 1 ♀.	* <i>Chrysotoxum bicinctum</i> L., 2 ♂.
<i>Ch. intonsa</i> Loew, 4 ♀.	* <i>Chr. festivum</i> L., 1 ♂, 1 ♀.
	* <i>Chr. vernale</i> Loew, 1 ♀.

- **Cnemodon vitripennis* Mg., verspreid.
 **Didea fasciata* Macq., verspreid.
Eristalinus sepulchralis L., gewoon.
Eristalis abusiva Collin, verspreid.
Er. anthophorinus Fall., 1 ♂, 1 ♀.
Er. arbustorum L., algemeen.
Er. horticola Deg., algemeen.
Er. intricarius L., gewoon.
Er. nemorum L., gewoon.
Er. pertinax Scop., algemeen.
Er. pratorum Mg., 1 ♀.
Er. tenax L., algemeen.
Eurinomyia transfuga L., 1 ♀.
 **Ferdinandea cuprea* Scop., verspreid.
 **Heringia heringii* Zett., 4 ♂, 3 ♀.
Lampetia equestris Fabr., verspreid.
Liogaster metallina Fabr., verspreid.
 **Melanostoma ambiguum* Fall., 1 ♂, 1 ♀.
M. mellinum L., algemeen.
 **M. scalare* Fabr., algemeen.
 **Myiatripa florea* L., algemeen.
Neoascia podagrica Fabr., algemeen.
Parhelophilus versicolor Fabr., 1 ♂.
 **Penthesilea berberina* Fabr., 3 ♂, 3 ♀.
 **Pipiza bimaculata* Mg., ♂, ♀.
 **P. festiva* Mg., 1 ♀.
 **P. noctiluca* L., gewoon.
 **Platychirus albimanus* Fabr., algemeen.
Plat. angustatus Zett., verspreid.
Plat. clypeatus Mg., gewoon.
Plat. fulviventris Macq., 1 ♀.
Plat. peltatus Mg., gewoon.
Plat. scambus Staeg., gewoon.
 **Plat. scutatus* Mg., algemeen.
Pyrophæna granditarsa Först., verspreid.
Rhingia campestris Mg., algemeen.
Scaeva pyrastris L., gewoon.
Sc. selenitica Mg., 1 ♂, 2 ♀.
Sphaerophoria menthastri L., verspreid.
Sph. scripta L., gewoon.
Syritta pipiens L., algemeen.
 **Syrphus albostrigatus* Fall., gewoon.
S. auricollis Mg., verspreid.
S. balteatus Deg., algemeen.
 **S. cinctellus* Zett., 2 ♂, 6 ♀.
 **S. cinctus* Fall., 3 ♂, 3 ♀.
S. corollae Fabr., gewoon.
 **S. eligans* Harris, gewoon.
S. lapponicus Zett., 1 ♂.
S. latifasciatus Macq., 3 ♀.
S. latilunulatus Collin, 1 ♂.
 **S. lineola* Zett., 1 ♀.
S. luniger Mg., verspreid.
 **S. nitidicollis* Mg., verspreid.
 **S. punctulatus* Verr., 6 ♂, 4 ♀.
S. ribesii L., gewoon.
S. torvus Ost. Sack., verspreid.
 **S. tricinctus* Fall., verspreid.
 **S. venustus* Mg., gewoon.
S. vitripennis Mg., algemeen.
 **S. vittiger* Zett., 1 ♀.
Triglyphus primus Loew, 1 ♂.
Tropidia scita Harris, verspreid.
Tubifera pendula L., algemeen.
T. trivittata Fabr., verspreid.
 **Zelima lenta* Mg., verspreid.
 **Z. segnis* L., gewoon.

Summary

A list of Syrphidae from a 175 acre wood originating from the 17th century, in a region forested in ancient times. The species marked with an asterisk are considered as having a relation to a wood biotype.

The material for the list was collected in the years 1949—1966 during 196 excursions. "Algemeen" = common, "gewoon" = frequent and "verspreid" means that the species can be collected in only a few specimens during the whole season.

Literatuur

GOOT, V. S. VAN DER, 1955, De zweefvliegen rond Alkmaar en enkele verspreide waarnemingen in Noord-Holland, *Ent. Ber.* 15 : 476—485.